

Л. Ю. КИЦИЛА. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Розглядаються основні пріоритети зовнішньої політики Чехії, починаючи з 1993 р., коли на політичній карті світу з'явилася незалежна держава Чеська Республіка.

Ключові слова: Чеська Республіка, концепція, зовнішня політика, пріоритети, інтеграція, міжнародна співпраця.

Рассматриваются основные приоритеты внешней политики Чехии, начиная с 1993 г., когда на политической карте мира появилась независимое государство Чешская Республика.

Ключевые слова: Чешская Республика, концепция, внешняя политика, приоритеты, интеграция, международное сотрудничество.

The main priorities of the Czech foreign policy are examined in the paper, beginning from 1993 when the Czech Republic appeared on the political map of the world as an independent state.

Key words: Czech Republic, concept, foreign policy, priorities, integration, international cooperation

Сучасна зовнішня політика Чеської Республіки сформувалася під впливом євроатлантичної інтеграції. У її становленні слід виділити три основні періоди.

У першому, разом з утвердженням нової чеської держави (1993–1997 рр.) як самостійного учасника міжнародних відносин, формувався її зовнішньополітичний курс, на який мали значний вплив ідеологічні засади правлячої політичної еліти.

Другий період (1997–2003 рр.) можна охарактеризувати як етап інтенсифікації євроатлантичних прагнень і економічного прагматизму, необхідного для реалізації євроатлантичної стратегії.

Сучасний третій період (з 2003 р.) відзначений спробами концептуалізувати зовнішню політику держави, плануючи її багаторівневу структуру таким чином, щоб охопити не лише довготермінові та короткотермінові проекти, але й програми середньої перспективи. Ідеологічні розмежування еліти вже кардинально не впливають на зовнішньополітичні рішення та міжнародну політику держави¹.

Зовнішню політику чеської держави формують парламент, уряд, міністерство закордонних справ і правлячі партії. Найбільше повноваження має парламент, проте велика роль у формуванні зовнішньополітичного курсу належить уряду та профільному міністерству. У прийнятті зовнішньополітичних рішень беруть участь прем'єр-міністр та міністр закордонних справ, і хоча останнє слово за президентом держави, його погляди часто не співпадають з думкою владних осіб і навіть бувають проігноровані. Саме тому і колишній президент В.Гавел, і нинішній В.Клаус щодо прийняття важливих зовнішньополітичних рішень зверталися до чеської громадськості.

Найважливішими документами, що декларують зовнішню політику держави є «Концепція зовнішньої політики Чеської республіки на 2003–2006 рр.»², її ще спрощено називають Концепцією 2003 р., та «Концепція єдиної репрезентації

© КИЦИЛА Лідія Юліанівна – кандидат політичних наук, доцент кафедри іноземних мов факультету міжнародних відносин Львівського національного університету ім. І. Франка

Чеської Республіки», або Концепція 2005 р.[2]. В обох документах, як і в програмних заявах влади та МЗС країни, позначені шляхи самоутвердження держави в НАТО і ЄС.

Пріоритетними напрямками зовнішньої політики є:

- поглиблення інтеграції в межах ЄС
- активна участь в структурах НАТО, ЄС та ООН
- добросусідські стосунки та регіональна співпраця
- розвиток стосунків з іншими державами та міжнародними організаціями на двосторонній і багатосторонній основах, економічна співпраця.

Першочерговим напрямом чеської зовнішньої політики залишається Європа³. Після вступу до Євросоюзу Чехія відчуває відповідальність за подальший успіх європейської інтеграції та зацікавлена в реалізації зовнішньої політики безпеки.

Головною подією європейського вектора зовнішньої політики Чеської Республіки стало проведення головування в Раді ЄС, яке розпочалося 1 січня 2009 р. Його гасло: «Європа без бар'єрів», тобто європейська інтеграція як широкий простір для співпраці народів без будь-яких перешкод, вільне пересування людей, товарів, служб, капіталів, інформації і знань. У програмі головування було виділено три найбільші пріоритети – це економіка, енергетика та Європа у світі, тобто співпраця як в західному напрямку з новою американською адміністрацією, так і на сході.

Ключовою проблемою була також реалізація Лісабонської стратегії, яку не встигли закінчити під час французького головування. Ратифікаційний процес у Чехії був тривалим і складним, проте все-таки завершився позитивно. Чеська Республіка восени 2009 р останньою з 27 держав приєдналася до Лісабонської угоди.

Дуже важливою для Чехії під час її головування стала реалізація Ініціативи «Східного партнерства» із шістьма країнами – Україною, Молдовою, трьома кавказькими республіками та Білоруссю. Це завдання не з легких, оскільки було важко дійти консенсусу з державами, що мають різні погляди на розширення ЄС. Концепція програми полягає в тому, щоб підсилити стосунки з цими державами, відкрити більший простір як для двосторонньої, так і багатосторонньої співпраці. З кожною країною планується розробити «дорожню карту», яка може стосуватися також лібералізації візового режиму, за умови, що країни посилять охорону своїх зовнішніх кордонів. Йдеться також про поглиблення торговельних та економічних стосунків аж до створення зон вільної торгівлі чи вузької співпраці в ділянці енергетики⁴.

Пріоритетними для чеської зовнішньої політики завжди були стосунки з ФРН, оскільки історично та географічно ці дві країни дуже тісно пов'язані між собою. Чесько-німецька декларація і декларація глав урядів в 1999 р. створили умови для двостороннього консенсусу в деяких досі спірних питаннях, що мали місце в минулому. Чесько-німецький Фонд підтримує сотні конкретних проєктів, а спільний Чесько-німецький дискусійний форум сприяє поглибленню контактів між чеською та німецькою громадськістю

Один з пріоритетів Чеської Республіки - регіональна співпраця з країнами Центрально-Східної Європи, яка має зміцнити чеську позицію в ЄС. Найважливішими серед регіональних партнерів є Словаччина, Словенія, Польща, Німеччина, Австрія та Угорщина. Чехія також зацікавлена в розвитку Вишеградської групи. На даний час склалася вже так звана вишеградська модель міжнародної співпраці, що не вимагає жорстких зобов'язань партнерів, і, таким чином, всі

учасники залишаються достатньо вільними у виборі зовнішньополітичних орієнтирів. Тобто в межах цієї групи розвивається не так міждержавна співпраця, як транс прикордонне співробітництво в межах так званих єврорегіонів. Великим випробуванням для чеської влади стало визнання незалежності Косово та, відповідно, погіршення відносин із Сербією та іншими балканськими країнами.

Чехії необхідні міцні стосунки з партнерами по ЄС, а також з США та Росією⁵. Відносини з Росією у зовнішньополітичній доктрині Чеської Республіки визначені як важливі, але не пріоритетні. Чеська Республіка надає великого значення розвитку економічних зв'язків з Росією, а політичні питання розглядає через призму торгівельно-економічних стосунків, а також проблем власної безпеки. Відносини з США - це переважно військово-політична взаємодія в межах НАТО, участь у військових місіях в Афганістані та Іраку, а також протидія тероризму. З лютого 2010 року Пентагон почав розширювати заморожену військову співпрацю з Чехією, в Празі було відкрито офіційне представництво Бюро військово-морських досліджень США (ONR).

Чеська влада підтримує європейські прагнення України. Останнім часом активізувалися міждержавні дипломатичні стосунки. Під час українсько-російського газового спору в січні 2009 року прем'єр-міністр Чехії Мірек Тополадек брав активну участь у вирішенні конфлікту і з цією метою відвідав Київ. У березні 2009 р. з офіційним дводенним візитом Прагу відвідав тодішній президент Ющенко. В рамках візиту відбулися переговори з президентом Чехії Вацлавом Клаусом, зустріч з прем'єр-міністром країни Міреком Тополадеком, головою сенату парламенту Чеської Республіки Пшемислом Сobotкою і мером Праги Павлом Бемом. Після переговорів під головуванням глав двох держав пройшла церемонія підписання угоди між Міністерствами оборони України та Чеської Республіки про стратегічні авіаційні перевезення. 7 травня 2009 р. делегація України на чолі з Президентом України взяла участь в установчому саміті нової зовнішньополітичної ініціативи ЄС «Східне партнерство».

29–30 листопада 2010 року відбувся офіційний візит в Україну першого віцепрем'єр-міністра, Міністра закордонних справ Чеської Республіки К.Шварценберга. Його мета - зміцнення двосторонніх відносин між Чеською Республікою та Україною. Темою переговорів були як торговельні, так і політичні відносини, а також візовий режим і політика «Східного партнерства», яка для чеської дипломатії має дуже велике значення.

Підсумовуючи, слід відзначити, що в чеській зовнішній політиці можна відмітити низку внутрішніх протиріч. Спроба стати регіональним лідером наразі не реалізована в першу чергу через достатню велику конкуренцію з боку інших центральноєвропейських держав та недостатню впливовість самої Чехії, а також чималу орієнтованість на Євросоюз і США. Крім цього, політична еліта досі надає перевагу ідеології над прагматизмом. Найбільш успішною на даний час є вишеградська співпраця, в якій Чеська Республіка справді відіграє значну роль. Важний потенціал має також східноєвропейський політичний вектор, який Чехії вартує розвивати на умовах зближення країн Вишеградської четвірки та держав пострадянського простору.

1. *Vondra Alexandr: Heskб zahraniinн politika: tuи principy, trojn smmшovbnн a tuи tймata Mezinbrodnн politika*, 30. 11. 2006. 2. *Ministerstvo zahraniinнch vмen IR. Koncepce zahraniinн politiky*. – Praha: UMV MZV IR, 1999. – 125 s. 3. *Zprбva o zahraniinн politice*

Иескій republiky za rok 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/zprava_o_zahranicni_politice_ceske_1.html **4.** *Розвиток* Східного партнерства є одним з пріоритетів Чеського головування у Євросоюзі. Українська асоціація європейських студій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eustudy.at.ua/> **5.** *Joch Roman.* Иескб zahraniční politika – proamerický a proevropský // *Virtually*, 28.01.2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.virtually.cz/?art=17374